

XÂY DỰNG BÀI TẬP GIÁO DỤC HỌC THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC DẠY HỌC CHO SINH VIÊN SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ TÍM HUỆ

Trường Cao đẳng Hải Dương

Email: nguyentimhue@gmail.com

Tóm tắt: Bài viết đề cập đến việc xây dựng bài tập giáo dục học theo hướng phát triển năng lực dạy học cho sinh viên sư phạm. Trong bài, tác giả trình bày rõ các vấn đề về: Cấu trúc của bài tập trong dạy học giáo dục học theo hướng phát triển năng lực dạy học; Phương pháp xây dựng bài tập dựa trên cấu trúc của bài tập theo hướng phát triển năng lực dạy học. Theo tác giả bài viết, xây dựng bài tập giáo dục học dựa trên cấu trúc của bài tập theo hướng phát triển năng lực dạy học nhằm tạo ra được hệ thống bài tập làm phương tiện để hình thành và phát triển năng lực dạy học cho sinh viên đáp ứng yêu cầu của thực tiễn công việc dạy học ở nhà trường phổ thông. Công việc xây dựng bài tập đòi hỏi giảng viên phải đầu tư nhiều công sức, trí tuệ. Hệ thống bài tập chứa đựng tâm huyết và kì vọng của giảng viên về sự phát triển năng lực dạy học ở sinh viên. Để hình thành và phát triển được năng lực dạy học ở sinh viên, việc sử dụng bài tập cần được quán triệt thực hiện một cách nghiêm túc và toàn diện.

Từ khóa: Bài tập; giáo dục học; phát triển năng lực; sinh viên sư phạm.

(Nhận bài ngày 07/9/2017; Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa ngày 15/10/2017; Duyệt đăng ngày 25/10/2017).

1. Đặt vấn đề

Xây dựng bài tập theo hướng phát triển năng lực (PTNL) dạy học là một trong những con đường PTNL dạy học cho sinh viên (SV) trong dạy học giáo dục học (GDH) ở trường cao đẳng sư phạm (CĐSP). Để giúp các giảng viên dạy học GDH ở trường CĐSP thực hiện hiệu quả việc xây dựng bài tập, rất cần thiết phải làm rõ vấn đề cấu trúc của bài tập theo hướng PTNL dạy học và phương pháp xây dựng bài tập dựa trên cấu trúc của bài tập theo hướng PTNL dạy học.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Xây dựng bài tập theo hướng phát triển năng lực dạy học

Xây dựng bài tập theo hướng PTNL dạy học là “làm nên” hay “tạo ra” bài tập trong mỗi môn học, lĩnh vực học tập nhằm hình thành và PTNL dạy học ở người học. Việc xây dựng bài tập theo hướng PTNL dạy học được quy định bởi quan điểm dạy học theo hướng PTNL. Có nghĩa là, việc xây dựng bài tập phải xuất phát từ chuẩn đầu ra về năng lực dạy học cần hình thành và phát triển ở người học nhằm mục đích PTNL dạy học ở người học. Bài tập được xây dựng đảm bảo các yêu cầu của bài tập theo hướng PTNL dạy học. Quá trình xây dựng bài tập theo hướng PTNL dạy học được thực hiện theo quy trình và dựa trên những nguyên tắc nhất định.

2.2. Cấu trúc của bài tập trong dạy học giáo dục học theo hướng phát triển năng lực dạy học

Theo tác giả Thái Duy Tuyên, cấu trúc của bài tập nói chung bao gồm hai yếu tố: Thứ nhất, là những điều kiện (dữ kiện, cái đã biết) làm cơ sở giúp người học tìm mối liên hệ với cái phải tìm nhằm giải quyết các nhiệm vụ học tập. Thứ hai là những yêu cầu (cái phải tìm), nó chứa đựng mâu thuẫn giữa hiểu biết kiến thức môn học của người học và yêu cầu phải đạt được [1]. Khi xây dựng

bài tập trong dạy học GDH theo hướng PTNL dạy học, cần làm rõ cấu trúc của bài tập trong dạy học GDH theo hướng PTNL dạy học với các thành tố: Mục đích của bài tập, nhiệm vụ của bài tập, nội dung của bài tập, kết quả làm bài tập.

2.2.1. Mục đích của bài tập

Mục đích của bài tập trả lời cho câu hỏi bài tập này nhằm tạo ra cái gì, hình thành cái gì ở người học? Trong dạy học GDH theo hướng PTNL dạy học, mỗi bài tập đều ẩn chứa ý đồ của tác giả định hình thành PTNL dạy học thành phần nhất định ở người học. Nó là dự kiến về kết quả đạt được ở người học sau khi giải bài tập; nhằm tạo ra sự biến đổi các thành tố kiến thức, kĩ năng, thái độ và giá trị trong năng lực người học theo chuẩn đầu ra.

Thứ nhất, mục đích của bài tập phản ánh rõ nét nhất thể loại bài tập. Các dạng bài tập nhằm PTNL dạy học bao gồm: Bài tập rèn luyện năng lực lập kế hoạch dạy học, bài tập rèn luyện năng lực tổ chức dạy học, bài tập rèn luyện năng lực kiểm tra đánh giá kết quả học tập, bài tập rèn luyện năng lực xây dựng và sử dụng hồ sơ dạy học. Mục đích của bài tập được xem là phần chìm trong cấu trúc của bài tập bởi nó chính là ý đồ của tác giả khi xây dựng bài tập đã gửi gắm vào bài tập. Tuy nhiên, người học khi giải quyết bài tập có thể nhận thấy mục đích, ý nghĩa, vai trò của bài tập đối với sự PTNL của bản thân. Ví dụ, với bài tập “Anh (chị) hãy viết mục tiêu bài học mà anh chị chuẩn bị dạy ở trường THCS”, SV có thể nhận ra được mục đích của bài tập là hình thành ở bản thân năng lực lập kế hoạch dạy học bài học.

Thứ hai, mục đích của bài tập cũng phản ánh ý đồ sử dụng phương pháp dạy học của tác giả mà bài tập đi kèm. Bài tập ở ví dụ trên không phù hợp cho kiểu phương pháp dạy học thông báo - thu nhận với các phương pháp giải thích - minh họa, thuyết trình, giảng

giải, đọc - chép. Mục đích của bài tập chỉ đạt được khi người học phải tự mình luyện tập cách viết mục tiêu dựa trên sự hướng dẫn của giảng viên. Do đó, bài tập này là phương tiện hữu hiệu cho kiểu phương pháp dạy học làm mẫu - tái tạo với phương pháp luyện tập là phù hợp hơn cả.

Thứ ba, mục đích của bài tập nhằm góp phần thực hiện mục tiêu PTNL dạy học của module, học phần. Với bài tập ở ví dụ trên, mục đích của bài tập nhằm góp phần thực hiện mục tiêu hình thành và PTNL lập kế hoạch dạy học bài học của module “Những vấn đề cơ bản của lí luận dạy học” trong học phần “Hoạt động dạy học ở trường trung học cơ sở (THCS)”.

2.2.2. Nhiệm vụ của bài tập

Nhiệm vụ của bài tập là những yêu cầu, công việc bài tập đặt ra buộc người học phải làm khi giải bài tập. Nhiệm vụ của bài tập là sự cụ thể hóa mục đích của bài tập. Nhiệm vụ của bài tập phải vừa sức với người học. Nhiệm vụ của bài tập GDH theo hướng PTNL dạy học phải phản ánh được công việc dạy học của người giáo viên ở trường phổ thông. SV giải quyết các nhiệm vụ của bài tập sẽ giúp các em hình thành và PTNL dạy học để thực hiện tốt các công việc dạy học ở trường phổ thông.

Thông thường, các nhiệm vụ này tồn tại dưới dạng câu hỏi hoặc lời đề nghị. Các nhiệm vụ của bài tập sẽ tạo ra sự tương tác giữa người dạy và người học, giữa người học với nhau phù hợp với mô hình của phương pháp dạy học mà bài tập hỗ trợ.

Ví dụ, bài tập “Anh (chị) hãy trao đổi theo nhóm về ưu, nhược điểm của phương pháp dạy học mà giáo viên THCS vừa thực hiện trong trích đoạn bài giảng anh (chị) vừa xem. Anh (chị) có ý tưởng nào khác về việc thiết kế và sử dụng phương pháp dạy học cho bài học này không? Hãy trình bày trước lớp kết quả làm việc của cả nhóm”. Các nhiệm vụ của bài tập đã chỉ rõ những việc mà SV phải làm như: trao đổi theo nhóm về ưu điểm, nhược điểm của phương pháp dạy học mà giáo viên THCS sử dụng, chia sẻ với các thành viên trong nhóm ý tưởng cá nhân về phương pháp dạy học bản thân định sử dụng; ghi chép kết quả làm việc của cả nhóm để trình bày trước cả lớp. Sự tương tác giữa người học khi thực hiện các nhiệm vụ của bài tập rất phù hợp với phương pháp dạy học thảo luận nhóm. Do đó, bài tập có thể là công cụ hỗ trợ đắc lực cho phương pháp thảo luận.

2.2.3. Nội dung của bài tập

Nội dung của bài tập là sự cụ thể hóa các nhiệm vụ của bài tập, là những thông tin phản ánh nội dung bài học; phản ánh thực tiễn cuộc sống, nghề nghiệp. Nội dung của bài tập GDH theo hướng PTNL dạy học giúp người học hiểu rõ hơn về các nhiệm vụ cần giải quyết cũng như sự cần thiết phải thực hiện các nhiệm vụ đó. Đồng thời, những nội dung phản ánh thực tiễn nghề nghiệp, cụ thể là thực tiễn dạy học ở trường phổ thông rất được chú trọng.

Ví dụ, bài tập “Các nhà trường phổ thông đều kêu gọi giáo viên phải đổi mới phương pháp dạy học. Anh (chị) hãy chỉ ra sự đổi mới này trong giờ dạy của giáo viên THCS mà anh (chị) đã dự trong hoạt động trải nghiệm thực tiễn dạy học ở trường THCS vừa qua”. Nội dung của

bài tập vừa phản ánh những kiến thức lí luận về đổi mới phương pháp dạy học ở trường THCS, đồng thời lại phản ánh thực tiễn việc đổi mới phương pháp dạy học của giáo viên THCS. Từ đó, SV nhận ra sự gắn kết chặt chẽ giữa học lí thuyết GDH ở trường Sư phạm với thực tiễn dạy học ở trường THCS; giải quyết các nhiệm vụ của bài tập GDH chính là thực hiện các nhiệm vụ của người giáo viên ở THCS trong tương lai không xa. Do đó, SV có động lực, tự giác, tích cực giải quyết bài tập. Cũng vì thế, nội dung của bài tập góp phần hỗ trợ cho phương pháp dạy học, tạo ra hứng thú, tính tích cực học tập của người học.

2.2.4. Kết quả làm bài tập

Bài tập nào cũng phải có đáp án. Đáp án chính là kết quả đúng. Quá trình người học đi được đến kết quả của bài tập cũng là quá trình biến đổi trong nhận thức, kĩ năng, thái độ của bản thân. Vì vậy, chưa thể nhìn thấy kết quả làm bài tập khi người học chưa tiến hành giải quyết các nhiệm vụ của bài tập. Kết quả làm bài tập có thể phù hợp hoặc chưa phù hợp với đáp án của bài tập. Kết quả làm bài tập phản ánh mức độ đạt được của mục đích bài tập cũng như mức độ PTNL dạy học của người học.

Trong xây dựng và sử dụng bài tập GDH theo hướng PTNL dạy học, giảng viên không chỉ quan tâm tới kết quả làm bài tập của SV mà còn đặc biệt quan tâm tới quá trình SV giải bài tập để đi đến kết quả.

Ví dụ, với bài tập yêu cầu SV phải thiết kế một phương pháp dạy học trong một bài học cụ thể ở trường phổ thông, nếu giảng viên không giám sát quá trình thiết kế, không yêu cầu SV trình bày ý tưởng và quy trình thực hiện của phương pháp dạy học thì SV có thể làm chống đối bằng cách cộp nhặt bản thiết kế của người khác mà không hiểu được ý nghĩa, quy trình sử dụng, dẫn đến kết quả chỉ mang tính hình thức, không phản ánh thực chất sự hình thành PTNL dạy học ở SV.

Tóm lại, khác biệt trong cấu trúc của bài tập GDH theo hướng PTNL dạy học so với cấu trúc của bài tập nói chung ở chỗ: Thứ nhất, các thành tố của bài tập được xác định cụ thể hơn nhằm giúp giảng viên dễ dàng xây dựng và sử dụng bài tập; Thứ hai, mỗi thành tố trong cấu trúc của bài tập đều phản ánh rõ nét năng lực dạy học cần hình thành và phát triển ở SV cũng như công việc dạy học ở trường phổ thông mà SV sẽ phải thực hiện.

2.3. Phương pháp xây dựng bài tập dựa trên cấu trúc của bài tập theo hướng phát triển năng lực dạy học

Về bản chất, xây dựng bài tập GDH theo hướng PTNL dạy học là tạo ra các thành tố cấu trúc của bài tập theo hướng PTNL dạy học. Căn cứ vào các thành tố cấu trúc của bài tập GDH theo hướng PTNL dạy học, dựa vào quy trình xây dựng bài tập theo hướng PTNL dạy học, tác giả minh họa việc xây dựng bài tập GDH trong dạy học học phần “Hoạt động dạy học ở trường THCS” như sau:

Trong dạy học module “Tổ chức dạy học ở trường THCS”, các bài tập được xây dựng nhằm thực hiện mục tiêu phát triển các năng lực dạy học thành phần sau: Năng lực lập kế hoạch dạy học bài học, năng lực tổ chức dạy học, năng lực xây dựng và sử dụng hồ sơ dạy học, năng lực kiểm tra đánh giá kết quả học tập. Các bài tập trong tiểu module “Phương pháp dạy học ở trường THCS” nhằm rèn luyện năng lực thiết kế phương pháp

dạy học và sử dụng phương pháp dạy học là chủ yếu. Chính vì thế, giảng viên phải hiểu rõ được bài tập mình định xây dựng nhằm rèn luyện năng lực gì ở SV.

Việc tạo nên các thành tố nhiệm vụ, nội dung của bài tập đòi hỏi giảng viên phải xác định được các nhiệm vụ SV phải làm để đạt được mục đích của bài tập. Ví dụ, các nhiệm vụ SV phải làm trong các bài tập của tiểu module “Phương pháp dạy học ở trường THCS” là thiết kế phương pháp dạy học cho bài học ở THCS và tổ chức dạy học bằng phương pháp dạy học các em đã thiết kế. Như thế, hàng loạt các bài tập đến đây đã được giảng viên định hình tương đối rõ nét. Có điều, nội dung của bài tập vừa phản ánh nội dung của học phần, vừa phản ánh được thực tiễn dạy học ở trường THCS, do đó giảng viên phải huy động kiến thức chuyên môn, vốn hiểu biết và trải nghiệm của bản thân về phương pháp dạy học ở trường THCS để tạo ra nội dung của bài tập đảm bảo tính chính xác, hệ thống, vừa sức và tính thực tiễn.

Ví dụ: “Anh (chị) xem băng bài giảng của giáo viên THCS và cho ý kiến cá nhân về phương pháp thảo luận nhóm mà giáo viên THCS đã sử dụng. Anh (chị) hãy thiết kế phương pháp thảo luận nhóm cho một bài học cụ thể môn Vật lý lớp 7 ở trường THCS”.

Trong quá trình tạo ra các thành tố mục đích, nhiệm vụ, nội dung của bài tập, giảng viên cũng đã tính đến kết quả làm bài tập ở SV. Những khó khăn mà SV gặp phải trong quá trình làm bài tập cũng cần được giảng viên quan tâm. Giảng viên cần hình dung về tiến trình và sản phẩm làm bài tập ở SV để xây dựng các tiêu chí đánh giá kết quả làm bài tập của SV. Cụ thể, giảng viên có thể phán đoán được về ý kiến cá nhân của SV sau khi xem băng bài giảng của giáo viên THCS; dự kiến được những thuận lợi và khó khăn mà SV gặp phải khi lựa chọn bài học ở THCS, khi thiết kế phương pháp thảo luận nhóm...

Cụ thể, tiêu chí đánh giá kết quả làm bài tập đang xây dựng được xác định là: 1/ SV trình bày được ý kiến cá nhân về phương pháp dạy học thảo luận nhóm mà giáo viên THCS đã sử dụng; 2/ Chọn được bài học trong môn

Vật lý lớp 7 mà SV cảm thấy tự tin khi thiết kế phương pháp thảo luận nhóm; 3/ Thiết kế được phương pháp thảo luận nhóm cho bài học đáp ứng được những yêu cầu của phương pháp dạy học ở THCS; 4/ Sản phẩm thiết kế đảm bảo dễ sử dụng; 5/ SV trình bày được ý tưởng sử dụng và cách sử dụng phương pháp thảo luận nhóm đã thiết kế.

3. Kết luận

Xây dựng bài tập GDH dựa trên cấu trúc của bài tập theo hướng PTNL dạy học nhằm tạo ra được hệ thống bài tập làm phương tiện để hình thành và PTNL dạy học cho SV đáp ứng yêu cầu của thực tiễn công việc dạy học ở nhà trường phổ thông. Quá trình xây dựng mỗi bài tập luôn được đặt trong hệ thống bài tập của module, học phần mà giảng viên đã, đang và sẽ xây dựng. Công việc xây dựng bài tập đòi hỏi giảng viên phải đầu tư nhiều công sức, trí tuệ. Hệ thống bài tập chứa đựng tâm huyết và kì vọng của giảng viên về sự PTNL dạy học ở SV. Để hình thành và phát triển được năng lực dạy học ở SV, việc sử dụng bài tập cần được quán triệt thực hiện một cách nghiêm túc và toàn diện.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Thái Duy Tuyên (2008), *Phương pháp dạy học truyền thống và đổi mới*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [2]. Nguyễn Văn Cường - Bernd Meier, (2014), *Lí luận dạy học hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội..
- [3]. Nguyễn Văn Cường - Bernd Meier, (2005), *Phát triển năng lực thông qua phương pháp và phương tiện dạy học mới* (Tài liệu hội thảo - tập huấn), Bộ Giáo dục và Đào tạo - Dự án Phát triển Giáo viên Trung học phổ thông.
- [4]. Đặng Thành Hưng, (2004), *Thiết kế phương pháp dạy học theo hướng tích cực hoá*, Tạp chí Giáo dục, số 102 (chuyên đề), quý IV năm 2004, trang 10.
- [5]. Robert J.Marzano - Debra J.Pickering - Jane E.Pollock, (2011), *Các phương pháp dạy học hiệu quả*, NXB Giáo dục, Hà Nội.

DEVELOPING EDUCATIONAL ASSIGNMENTS TOWARDS DEVELOPING TEACHING COMPETENCE FOR PEDAGOGICAL STUDENTS

NGUYEN THI TIM HUE

Hai Duong College

Email : nguyentimhue@gmail.com

Abstract: *The article refers to the development of educational assignments towards developing teaching competence for pedagogical students. The author presents issues of: Structure of assignments in Education teaching towards developing teaching competence; method to design assignments basing on structure of developing teaching competence. According to the author, its design aims to create system of assignments as a means to form and develop teaching competence. Students will meet the requirements of practical teaching at general schools. This design requires teachers to invest effort and wisdom. The assignment system contains teachers’ enthusiasm and expectation about developing students’ teaching competence. In order to form and develop students’ teaching competence, assignment practice should be thoroughly and seriously implemented.*

Keywords: *Assignment; education; competence development; pedagogical students.*